

Bogusława Bednarczyk

**THE 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMAN RIGHTS
EDUCATION: „ADDRESSING THE CHALLENGES OF CIVIL
SOCIETY”, SANTIAGO DE CHILE, 12-15 GRUDNIA 2016 R.**

Motywy przewodnim obrad międzynarodowej konferencji Human Rights Education: „Addressing the Challenges of Civil Society”, zorganizowanej przez Universidad de Chile 12–15 grudnia 2016 r., było założenie, że edukacja o prawach człowieka to nie tylko przekazywanie wiedzy o tych prawach, ale i zachęcanie do działalności w ich obronie – że powinna ona być skutecznym narzędziem, obejmującym konkretne działania. Organizatorzy wskazali, że edukacja o prawach człowieka jest procesem długotrwałym, poprzez który każdy uczy się tolerancji i respektowania godności innych, a także poznaje środki i metody zapewniające wzajemny szacunek we wszystkich społecznościach. W dłuższej perspektywie zmienia postawy i zachowania ludzi, przyczyniając się do powszechnego poszanowania praw i wolności. Podnosi poziom wiedzy, uczy umiejętności stawiania w obronie praw swoich i innych ludzi. Rozwijanie świadomości praw człowieka może i powinno być pierwszym krokiem w realizacji działań edukacyjnych, zarówno w szkole, jak i w społeczności lokalnej, w państwach i na szerokiej płaszczyźnie międzynarodowej.

Honorowy patronat nad konferencją objęła minister sprawiedliwości i praw człowieka Chile Javiera Blanco Suarez, a otwarcia dokonali dziekan Wydziału Prawa Universidad de Chile Davor Harasic Yaksic oraz dr Sev Ozdowski, główny koordynator dorocznych konferencji poświęconych edukacji praw człowieka (HREC).

Doniosłość i aktualność podejmowanej problematyki, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym, podkreślał fakt, że była to już siódma międzynarodowa konferencja z serii HREC (poprzednie: 2010 r., University of Western Sydney; 2011 r., University of KwaZulu-Natal, Durban, RPA; 2012 r., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie; 2013 r., Soochow University, Tajpej, Taiwan; 2014 r., American University, Washington DC, USA; 2015 r., University College Roosevelt, Middelburg, Holandia). Kolejna planowana jest w roku 2017 w Kanadzie.

Edukacja w aspekcie praw człowieka uznana została przez promotorów i organizatorów dorocznych międzynarodowych spotkań, podobnie zresztą jak przez całą współczesną społeczność międzynarodową, za jedno z podstawowych praw człowieka. Te cykliczne spotkania promują i utrwalają pogląd, że edukacja praw człowieka nie jest i nie może być celem samym w sobie. Stanowi nieodzowny element przygotowania współczesnych społeczeństw do globalnego współżycia. Edukacja na rzecz społeczeństwa demokratycznego skupia się na praktycznych umiejętnościach i działaniach mających pomóc młodzieży i dorosłym aktywnie uczestniczyć w demokracji, w korzystaniu z praw człowieka i wykonywaniu obowiązków. Edukacja dla wzajemnego szacunku i zrozumienia podkreśla godność każdego człowieka, potrzebę szacunku dla innych i służy poprawie relacji między ludźmi o różnych tradycjach kulturowych.

W obliczu globalizacji współczesnego świata, rosnącej liczby wielonarodowych i wieloetnicznych państw, problemów wielokulturowości, współistnienia odmiennych wartości w ramach jednego bytu państwowego – coraz częściej zwraca się uwagę na ideologię wielokulturowości. W tym procesie coraz istotniejszą rolę edukacyjną odgrywa dialog międzykulturowy.

Idea dialogu zawarta w edukacji o prawach człowieka stała się punktem wyjścia tej międzynarodowej, a właściwie międzykontynentalnej konferencji, na której podjęto próbę przedstawienia i uporządkowania praktycznych i teoretycznych rozwiązań dotyczących edukacji o prawach człowieka. XXI w. wymaga gruntownej modernizacji systemów i programów edukacyjnych, które stają wobec coraz większych wyzwań współczesnego świata. Ta modernizacja wymaga współpracy organizacji międzynarodowych, pozarządowych, a także instytucji państwowych, które kształtują procesy i modele edukacyjne w swoich krajach. Rozlega tematyka konferencji znalazła rozwinięcie w szeregu paneli i warsztatów merytoryczno-tematycznych:

- Human Rights Education (HRE) in Formal Education Systems;
- Gender and HRE;
- HRE and the Judiciary;
- HRE for General Public;
- Transnational Justice and HRE;
- HRE in Professional Training;
- Multiculturalism and HRE: Analytical Frameworks and Common Challenges;

- Demands for Social Rights and HRE;
- Multiculturalism and HRE: New Lessons and Case Studies;
- Theories of HRE;
- Children's Rights Education;
- Education about the Rights of the Disabled;
- HRE for Teachers;
- The Influence of the State on HRE.

Ponad 200 uczestników konferencji z wielu krajów, przede wszystkim z regionu Ameryki Południowej – naukowców i praktyków: prawników, socjologów, pedagogów, polityków, pracowników społecznych i członków grup religijnych – reprezentowało organizacje międzynarodowe, ośrodki uniwersyteckie, organizacje pozarządowe i regionalne grupy inicjatywy. Wszyscy podkreślali znaczenie edukacji o prawach człowieka w globalnej rzeczywistości XXI w. Bez względu na reprezentowaną dziedzinę nauki czy opcję polityczną, elementem łączącym wypowiedzi uczestników konferencji było przekonanie, że edukacja ta jest niezbędna w realizacji praw człowieka i fundamentalnych wolności i znacznie przyczynia się do promowania równości, zapobiegania konfliktom i naruszeniom praw człowieka, a także wzmacnia procesy demokratyczne. Szczególną uwagę zwracano na rozwój społeczeństw, w których praktyka tolerancji łączy się z szacunkiem dla praw człowieka.

Punktem wyjścia konferencji była teza o edukacji globalnej skierowanej na współczesne problemy – jej ważnym elementem jest edukacja o prawach człowieka, która stawia sobie za cel ukształtowanie świata bardziej sprawiedliwego dla wszystkich jego mieszkańców. Współczesna edukacja to proces stałego kształcenia „obywateli świata”, wyposażania młodzieży w globalną świadomość, eliminacji ksenofobii i uprzedzeń wpływających destrukcyjnie na społeczeństwo. Ten punkt widzenia dominował w wystąpieniach referentów z Azji Południowo-Wschodniej, reprezentujących różnorodne organizacje pozarządowe i instytucje zaangażowane w działalność edukacyjną o charakterze społecznym, mającą na celu promowanie i wprowadzanie w praktyce terminu „edukacja permanentna” oraz budowanie demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego.

Dostrzegając pozytywne zmiany dokonujące się współcześnie w metodach i programach edukacji o prawach człowieka, uczestnicy konferencji zwracali uwagę na nowe wyzwania stojące przed nią w dobie globalizacji. Zaliczono tu, między innymi, konieczność zwrócenia większej uwagi na edukację międzykulturową, czyli przewyciężającą „obcość” i „inność”, sprzyjającą wychowaniu do negocjacji, dialogu, współistnienia i tolerancji. Nawiązywał do tego szereg wystąpień na temat edukacji do bezpieczeństwa i pokoju, której istotą powinna być potrzeba równowagi postępu materialnego z kultywowaniem wartości społecznych, moralnych i duchowych oraz uwrażliwiania ludzi na występujące zjawiska głodu, bezrobocia, przewagi „mieć” nad „być” i podobne czynniki nękające wiele regionów świata. Przedstawiono wiele nowatorskich projektów prac z ludźmi, które mogą

przynieść realny postęp w rozwiązywaniu konkretnych problemów dotyczących praw człowieka, szczególnie gdy szkolenia i inne przedsięwzięcia edukacyjne odpowiadają na potrzeby społeczności lokalnej. Współpraca z organizacjami lokalnymi i/lub miejscowymi władzami jest często podstawą osiągnięcia celu. Praca z nowymi grupami ludzi wspomaga budowanie kultury poszanowania praw człowieka, lecz – co było przedmiotem szeregu polemicznych dyskusji – w trakcie tej pracy głęboko zakorzenione opinie i uprzedzenia mogą być trudne do zmiany. Wskazywano tu na konieczność zaangażowania się w trwałą i długoterminową współpracę, albowiem tylko taka forma działania może stworzyć podstawę dla budowania zaufania. To z kolei spowoduje, że ludzie staną się aktywnymi promotorami zmian społecznych w swoim środowisku. W opinii uczestników konferencji na proces edukacji do bezpieczeństwa i pokoju istotny wpływ wywierają wyzwania regionalne, a angażowanie w tę formę edukacji grup zmarginalizowanych może prowadzić do ich wzmocnienia, bo pozwala im wyrażać swoje obawy, poglądy i wartości. Edukacja praw człowieka daje im wiedzę i umiejętności, które pozwalają reagować na łamanie praw człowieka. Zwracali na to uwagę szczególnie referenci z krajów Azji i Afryki, podkreślając, iż wyzwania regionalne, przed jakimi stoją ich kraje, stawiają ważne zadania przed edukacją do bezpieczeństwa i pokoju, a tym samym – edukacją o prawach człowieka.

Wiele uwagi poświęcono także modelowi edukacji regionalnej, w której wiedza o regionie – o małej ojczyźnie – i wychowanie regionalne zostają wzbogacone elementami z zakresu poszanowania wartości innych (mniejszości). Do podstawowych problemów metodologicznych koncepcji edukacji regionalnej uczestnicy konferencji zaliczyli wieloznaczność, a w konsekwencji dowolność interpretacyjną następujących pojęć kluczowych: region, regionalizm, ojczyzna, tradycja, dziedzictwo kulturowe czy tożsamość regionalna.

Szczególne znaczenie przypisywano na konferencji edukacji w procesie umożliwiania człowiekowi (jednostce) przetrwania i rozwoju (edukacja powszechna, holistyczna, wielokulturowa itp.). Stąd też w referatach autorów z krajów afrykańskich i azjatyckich wypracowane zostały różne koncepcje przedstawiające podejmowane w trybie wspólnych działań rozwiązania trudnych problemów współczesności, takich jak przemoc i terroryzm, bieda, bezrobocie, zagrożenie środowiska naturalnego, analfabetyzm, kryzys wartości i więzi międzyludzkich oraz kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wśród przedstawionych na konferencji pomysłów dominowały programy edukacyjne dotyczące stosunków między cywilizacjami, religiami, kulturami, państwami i narodami oraz problemów ludzkości w skali ogólnoswiatowej, a także propozycje globalnych rozwiązań w zakresie upowszechniania podstawowych norm ochrony jednostki, przepływu i wymiany wartości i tradycji oraz związanych z tym perspektyw porozumienia i pokoju.

Spojrzenie na edukację praw człowieka z perspektywy wielonarodowej, konieczne z uwagi na rosnące zjawisko globalnej współzależności, stanowiło podsta-

wę do nawiązania przez uczestników konferencji do nowych form rasizmu i dyskryminacji. Szczególną uwagę zwrócono na fakt, iż dyskryminacja zmieniła się, stała się bardziej subtelna i zgodna z wytycznymi politycznej poprawności, która bardziej niż kiedykolwiek wcześniej rozprzestrzeniła się w społeczeństwie. W tym kontekście istotne było także uwypuklenie zaniepokojenia wielu środowisk obecnym nasileniem zjawisk nietolerancji, przemocy, terroryzmu, ksenofobii, agresywnego nacjonalizmu, wykluczenia, marginalizacji i dyskryminacji – skierowanym przeciwko narodowym, etnicznym, religijnym i językowym mniejszościom, uchodźcom, imigrantom i narażonym na niebezpieczeństwo grupom społecznym; a także przypadkami przemocy i zastraszania jednostek zachowujących wolność opinii i wyrażania jej – czyli tym wszystkim, co zagraża utrwalaniu pokoju i demokracji zarówno w płaszczyźnie narodowej, jak i międzynarodowej oraz stanowi przeszkodę dla rozwoju. Skala tych zjawisk sprawiła, że podjęto próbę wypracowania wspólnego stanowiska w odniesieniu do edukacji jako najskuteczniejszego sposobu zapobiegania nietolerancji. Za pierwszy krok w edukacji dla tolerancji uznano nauczanie ludzi, czym są ich wspólne prawa i swobody. Zgodzono się, że edukację dla tolerancji należy traktować jako nagłą konieczność – powinna ona mieć na celu przeciwstawienie się wpływom, które prowadzą do strachu i wykluczenia innych, i pomagać młodym ludziom w rozwijaniu zdolności niezależnego sądu, krytycznego myślenia i etycznego rozumowania. Edukacyjne strategie i programy powinny przyczyniać się do rozwoju zrozumienia, solidarności i tolerancji zarówno wśród jednostek, jak i grup etnicznych, społecznych, kulturowych, religijnych i językowych oraz całych narodów.

Interdyscyplinarny charakter konferencji pozwolił na podjęcie stosunkowo szerokiego wachlarza zagadnień ogólnych i szczegółowych oraz wymianę poglądów na wiele kwestii teoretycznych i praktycznych. Było to możliwe głównie dzięki specjalistycznej wiedzy referentów i uczestników konferencji z różnych regionów świata, którzy nie uchylali się od ustosunkowania się do wielu spraw złożonych i trudnych, uwzględniali odmienne implikacje i punkty widzenia odnośnie do obecnej sytuacji oraz prognozy dalszej ewolucji wkładu edukacji o prawach człowieka w przemiany i rozwój współczesnego, demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego.

Podsumowując obrady, dr Sev Ozdowski z Western Sydney University, specjalista w dziedzinie edukacji praw człowieka, pomysłodawca i organizator pierwszej konferencji HREC w 2010 r., powiedział: „Prawa człowieka to prawa uniwersalne. Nie ma kraju, który ich nie łamie. Różnica tkwi w stopniu, w jakim się ich nie przestrzega, i kogo to dotyczy”.

Znakomite grono panelistów, różnorodność podejmowanych tematów, owocna dyskusja oraz bardzo dobra organizacja sprawiły, że kolejną międzynarodową konferencję poświęconą roli i znaczeniu edukacji w procesie umacniania idei praw człowieka należy zaliczyć do wydarzeń udanych i ważnych w skali światowej.